

Justitiële verkenningen

25e jrg., nr. 3, april 1999

Over gerechtsdeurwaarders

Voorwoord

Nog altijd hebben deurwaarders met een negatief imago te maken. Ze worden gezien als meedogenloze uitvoerders van gerechtelijke vonnissen, verantwoordelijk voor het afsluiten van licht en gas, en huisuitzettingen. Het beeld van deurwaarder Dreverhaven uit Bordewijks roman Karakter blijft de beroepsgroep achtervolgen. Maar in feite maken beslagleggingen en ontruiming slechts een klein deel uit van de werkzaamheden van gerechtsdeurwaarders. Bovendien zouden ze liever af zien van deze taken omdat in de meeste gevallen invordering door gebrek aan reële beslagmogelijkheden zinloos is.

Gerechtsdeurwaarders zijn zich de laatste decennia veel meer gaan toeleggen op lucratieve, niet-ambtelijke taken als incassowerkzaamheden en procesvertegenwoordiging. De tijd dat de deurwaarder een 'onbezoldigd openbaar ambtenaar' was die zich vooral richtte op het uitreiken van dagvaardingen, ligt achter ons. Ook afspraken over de territoriale verdeling van het arrondissement behoren tot het verleden. Deurwaarders bezien elkaar steeds meer als concurrenten.

Deze oriëntatie op de markt is voor de regering aanleiding geweest de beroepsgroep meer te kwalificeren als een gewone bedrijfstak. In het kader van het MDW-dereguleringsprogramma stelde een interdepartementale werkgroep (de commissie Opstelten) voor de marktwerking in de deurwaardersbranche op drie manieren te vergroten: vaste tarieven voor ambtelijke verrichtingen kunnen worden vervangen door maximum-tarieven; binnen zekere grenzen kan het principe van vrije vestiging worden doorgevoerd; er komen mogelijkheden tot exploitatie buiten het eigen arrondissement.

Tegelijk heeft de commissie Opstelten gepleit voor een eigen verordenende bevoegdheid, zodat controle op de beroepsgroep kan worden verbeterd. Daartoe zal de Koninklijke Vereniging van Gerechtsdeurwaarders (KVG) opgaan in een publiekrechtelijke beroepsorganisatie (pbo) met wettelijk tuchtrecht dat voor alle gerechtsdeurwaarders geldt.

De voorstellen van de werkgroep beogen dus een evenwicht te vinden tussen enerzijds meer marktwerking en anderzijds waarborging van publieke taakvervulling. Deregulering van marktgevoelige aspecten (vrije vestiging en tarieven) gaat gepaard met regulering van professionele aspecten van de beroepsuitoefening (toezicht en controle). Dat geeft aan dat de gerechtsdeurwaarder openbaar ambtenaar en ondernemer tegelijk is. Net als de notaris (zie JV 2/1997) draagt hij twee petten en zit dus ideologisch vaak met zichzelf in de knoop. In de bijdragen aan dit nummer is die spanningsverhouding goed waar te nemen.

In zijn inleidende bijdrage schetst J.L.H. God de taken en werkzaamheden van de gerechtsdeurwaarder. Hij wijst erop dat de gerechtsdeurwaarder zich noodgedwongen meer op commerciële activiteiten heeft moeten richten. Veel werkerreinen zijn hem de laatste vijftig jaar ontnomen door de intrede van specifieke deurwaarders (onder andere de belastingdeurwaarder en gemeentedeurwaarder). Mede daardoor kan hij niet meer rekenen op een vaste stroom ambtelijke opdrachten. Niettemin speelt de gerechtsdeurwaarder volgens God voortdurend zijn spel mee in het civiele recht. 'Hij is een echte civiele generalist, de huisarts onder de juristen, die brede parate kennis moet hebben op het gebied van procesrecht, personen-, rechtspersonen- en verbintenissenrecht.' Prof. C.H. van Rhee schetst enige hoofdmomenten uit de de geschiedenis van het deurwaardersambt. De deurwaarder was aanvankelijk een 'nederig' dienaar van het rechterlijk college, een slecht geschoolde ambtenaar met een laag sociaal aanzien. In het verleden werd deze ambtenaar in de uitoefening van zijn functie regelmatig geconfronteerd met agressie. In bepaalde gevallen was hij dan ook onwillig om tot dagvaarding of tenuitvoerlegging over te gaan. Met het instellen van de ministerieplicht (verplichte uitvoering ambtelijke taken) kwam daaraan een einde. Pas in de loop van de negentiende eeuw kreeg de beroepsgroep een sterkere regulering; ze werd voorzien van een reglement. En pas in deze eeuw werden er voorwaarden gesteld aan de opleiding van de deurwaarder. De deurwaarder zoals we die nu kennen, een vakkundige professional, is dus een vrij recent fenomeen.

R.J. Kruisheer gaat daar verder waar Van Rhee ophoudt: hoe zal het de vercommercialiseerde vrije

beroepsgroep in de toekomst vergaan? Tegen de achtergrond van de snel toenemende marktwerking schetst de auteur eerst de de nieuwe regelgeving voor notarissen en gerechtsdeurwaarders. Hij bespreekt de aspecten van vestiging, concurrentie, zelfregulering en tarieven. Tenslotte gaat Kruisheer na wat er bij voortzetting van het dereguleringsbeleid te verwachten is. Hij onderscheidt daarbij een economische van een juridische benadering. Terwijl economen van mening zijn dat de asymmetrie tussen beroepsbeoefenaar en cliënt (ongelijke positie ten aanzien van informatie en deskundigheid) een verdere versoepeling van marktwerking in de weg staat, zien juristen deze asymmetrische verhouding als een logisch gevolg van de functies die notarissen en gerechtsdeurwaarders in de rechtspleging innemen. Kruisheer voelt meer voor die laatste positie. Conclusie: zolang de beroepen kernfuncties in de civiele rechtspleging vervullen, ligt een verdergaande deregulering niet voor de hand.

A.W. Jongbloed gaat in zijn bijdrage in op de vraag hoe de groei van de juridische markt van gerechtsdeurwaarders verklaard kan worden. Naast factoren als automatisering en de mogelijkheid reclame te maken wijst hij op een aantal privaatrechtelijke ontwikkelingen die de laatste tien jaar gerechtsdeurwaarders meer speelruimte op de juridische markt hebben gegeven, met name de kantongerechtprocedure en de incassoprocedure. Jongbloed schetst ook een aantal ontwikkelingen waarmee gerechtsdeurwaarders in de toekomst rekening dienen te houden (onder andere de eventuele afschaffing van de dagvaarding, de toenemende beroepsaansprakelijkheid en de groei van Europese regelgeving).

Dan komen twee onderwerpen aan bod die de problematische kant van het werk van de gerechtsdeurwaarder belichten. B. Buik buigt zich over het probleem van beslag op inboedel van armlastige personen. Volgens de auteur is de wetgeving over wat wel en wat niet in beslag genomen mag worden volstrekt achterhaald. Armlastige personen worden volgens Buik onvoldoende beschermd tegen hun schuldeisers. Hij betreurt het dat aan de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen geen wettelijke regeling is toegevoegd die aangeeft welke roerende goederen niet vatbaar zijn voor beslag. In het buitenland bestaat die regelgeving wel: naast bed, beddengoed en kleding (de Nederlandse beslagvrije goederen), zijn onder andere ook keuken- en huishoudelijk gereedschap, wasmachine, koelkast, televisie, en energie en brandstof voor een maand niet vatbaar voor beslag.

Aan de hand van jurisprudentie pleit Buik voor een verruiming van de beslagverboden.

Vervolgens gaat K.P. Nagel in op de incassopraktijk van de deurwaarders en incassobureau's. Uit de hoeveelheid klachten en problemen die de consumentenbond werden voorgelegd blijkt dat deurwaarders het niet erg veel beter doen dan incassobureau's. Tot de belangrijkste knelpunten die de consument ervaart, behoren: incassokosten (soms strijken de incassobureau's en deurwaarders 15% van het te vorderen bedrag op), intimidatie (bijvoorbeeld dreigen met gerechtelijke procedures of met boedelbeslag) en onenigheid over de algemene voorwaarden die bedrijven hanteren. Tenslotte schetst Nagel de incassotrajecten van een drietal branches: verhuurders, verzekeringsmaatschappijen en postorderbedrijven.

Kunnen de gebruikte werkwijzen van de deurwaarder wel altijd door de beugel? Op die vraag gaat M. Teekens jr. in, voorzitter van de tuchtkamer. Hij schetst de overgang van verenigingstuchtrecht naar wettelijk tuchtrecht. Omdat momenteel verordende bevoegdheden voor de gehele beroepsgroep ontbreken, kan de gerechtsdeurwaarder die geen lid is van de KVG aan toezicht en controle ontsnappen. De komende gerechtsdeurwaarderswet voorziet in een beroepsorganisatie met publiekrechtelijke verordende bevoegdheden (pbo) betreffende de beroepsuitoefening en vakbekwaamheid. Van de nieuwe maatregelen is de mogelijkheid om de gerechtsdeurwaarder in zijn ambtsuitoefening te schorsen of uit zijn ambt te ontsetten de belangrijkste. Volgens Teekens jr. zal het toezicht in de toekomst op meer actieve en ingrijpende wijze worden uitgeoefend. Hij verwacht dat in ernstige gevallen en bij recidive de maatregel van ontzetting uit het ambt meer toepassing zal vinden dan nu de voordracht tot ontzetting uit het lidmaatschap.